

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

24 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba (przewodniczący)

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 24 lipca 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej syndyka masy upadłości G. spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 30 września 2020 r., VI ACa 406/19,
w sprawie z powództwa E.M.
przeciwko syndykowi masy upadłości G. spółki akcyjnej w W.
o zapłatę,

1. oddala skargę kasacyjną;

2. zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 5.400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od doręczenia pozwanemu odpisu niniejszego orzeczenia, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

Marta Romańska

Monika Koba

Karol Weitz

UZASADNIENIE

Powódka E.M. w pozwie z 20 czerwca 2017 r. skierowanym przeciwko G. S. A. z siedzibą w W. wniosła o zasądzenie na jej rzecz łącznej kwoty 517 544,26 zł, w tym kwoty 513 051,23 zł tytułem zwrotu wszystkich rat kapitałowo-odsetkowych oraz innych świadczeń nienależnych uiszczonych w złotych w okresie od dnia zawarcia umowy kredytowej do dnia 31 maja 2017 r., kwoty 3 733/95 zł tytułem składek na ubezpieczenie nieruchomości uiszczonych w złotych w okresie od dnia zawarcia umowy kredytowej, tj. 31 sierpnia 2012 r. do 26 lutego 2015 r., kwoty 759,08 zł tytułem opłat i prowizji uiszczonych w złotych od dnia 6 czerwca 2008 r. do dnia 4 czerwca 2013 r., jako nienależnego świadczenia na podstawie art. 410 k.c. wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu pozwu powódka powołała się na to że klauzule indeksacyjne zawarte w umowie kredytowej, przewidujące indeksację kwoty głównej kredytu do kursu CHF oraz powodujące wyliczenie płaconych przez nią rat są bezwzględnie nieważne *ex tunc*, względnie jako abuzywne są bezskuteczne, co powoduje nieważność umowy kredytu zawartej z pozwanym bankiem, gdyż umowa ta nie może pozostać w mocy po wyłączeniu wskazanych klauzul i sprawia, że raty uiszczone przez powódkę na rzecz banku stanowią świadczenie nienależne. Jako ewentualną podstawę swojego roszczenia powódka wskazała bezskuteczny względnie nieuczciwy/abuzywny charakter klauzul indeksacyjnych, co miało skutkować tym, że należy uznać, że umowa kredytowa wobec braku uzgodnienia co do jej *essentialia negotii* nie została skutecznie zawarta. Powódka twierdziła również że uchyliła się od skutków prawnych swego oświadczeni woli, wobec czego umowa kredytowa była względnie nieważna.

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z 11 marca 2019 r. zasądził do pozwanego G. na rzecz powódki kwotę 192 906,26 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, a w pozostałym zakresie oddalił powództwo.

Sąd ustalił, że powódka zawarła z poprzednikiem prawnym pozwanego banku 10 lipca 2007 r. umowę kredytu hipotecznego indeksowanego do CHF. Umowa

została zawarta z zastosowaniem standardowego wzorca umownego. Na jej mocy bank udzielił powódce kredytu w kwocie 736 565,81 zł indeksowanego kursem franka szwajcarskiego. Przy założeniu, że uruchomiono całość kredytu w dacie sporządzenia umowy równowartość kredytu miała wynosić 334 346,71 CHF, podczas gdy rzeczywista równowartość miała być określona po wypłacie ostatniej transzy kredytu. Kredytobiorczyni oświadczyła, że jest świadoma ryzyka kursowego związanego ze zmianą kursu walutowego waluty indeksacyjnej w stosunku do złotego w całym okresie kredytowania i akceptowała to ryzyko.

Splata kredytu miała nastąpić w 360 miesięcznych równych ratach kapitałowo-odsetkowych. Oprocentowanie kredytu było zmienne. Rata kapitałowo-odsetkowa przy założeniu uruchomienia całości kredytu w dacie sporządzania umowy miała wynosić równowartość 2039 CHF. Rzeczywista wysokość rat miała zostać określona w harmonogramie spłat. Całkowity koszt kredytu na dzień sporządzenia umowy wynosił 573 988,80 zł., co nie uwzględniało ryzyka kursowego. W rezultacie ostateczna wysokość całkowitego kosztu kredytu uzależniona była od zmian poziomu oprocentowania kredytu w okresie kredytowania. Bank miał wypłacać kredyt bezgotówkowo w transzach na rachunki podmiotów wskazanych przez kredytobiorczynię we wniosku o wypłatę w terminach i wysokościach określonych w umowie. Kredyt był przeznaczony w części obejmującej 720 000 zł na pokrycie kosztów budowy lokalu/ domu mieszkalnego w R. przy ul. [...] w innych częściach na uiszczenie opłaty z tytułu ubezpieczenia niskiego wkładu własnego oraz składki z tytułu ubezpieczenia od ryzyka utraty wartości nieruchomości i składek z tytułu pozostałych ubezpieczeń oraz kosztów ustanowienia hipoteki. Celem zabezpieczenia spłaty kredytu ustanowiona miała zostać hipoteka kaucyjna na rzecz banku do kwoty stanowiącej 170 % kwoty kredytu na nieruchomości stanowiącej lokal mieszkalny nr [...] o powierzchni 173 m² w R. przy ul. [...] oraz cesja wierzytelności z tytułu umowy ubezpieczenia nieruchomości od ognia, powodzi i innych zdarzeń losowych na sumę ubezpieczeniową odpowiadającą wartości odtworzeniowej budynku.

Bankowa tabela kursów walut miała być sporządzana przez merytoryczną komórkę banku na podstawie kursów obowiązujących na rynku międzybankowym

w chwili jej sporządzania. Wysokość rat odsetkowych miała być określona w harmonogramie spłat doręczonym w dniu uruchomienia poszczególnych transz kredytu, a wysokość rat kapitałowo-odsetkowych w harmonogramie spłat po wypłacie całości kredytu. W dniu wypłaty kredytu lub każdej transzy kredytu kwota wypłacanych środków miała być przeliczana na CHF według kursu kupna walut określonego w tabeli kursów obowiązującej w dniu uruchomienia środków. Z tytułu umowy pozwany 17 lipca 2007 r. wypłacił kwotę 564065,81 zł, a 17 czerwca 2008 r. kwotę 109 500 zł i 2 września 2008 r. kwotę 63 000 zł. Na mocy Aneksu nr 1 do umowy z 28 maja 2008 r., termin wypłaty pozostałych środków przesunięto do 30 czerwca 2008 r. Powódka w piśmie z 30 maja 2017 r. oświadczyła pozwanemu bankowi, że na mocy art. 84 k.c. uchyła się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego w dniu zawarcia umowy, podając, że działała w mylnym przekonaniu co do kluczowych parametrów umowy, tj. całkowitych kosztów kredytu, rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania i składników wynagrodzenia banku. Pozwany bank nie uznał skuteczności tego oświadczenia powódki. Pismem z 14 czerwca powódka wezwała bank do zapłaty kwoty 517 544,26 zł z tytułu umowy kredytu. Bank nie uznał roszczenia powódki.

Powódka w okresie od 21 kwietnia 2004 r. do 12 lutego 2014 r. prowadziła działalność gospodarczą pod firmą „E.” pod adresem: ul. [...]. Sporną umowę kredytu powódka zawarła w celu sfinansowania nabycia domu w celach mieszkalnych, co też zrealizowała. W okresie od 4 lipca 2007 r. do 31 maja 2017 r. powódka tytułem spłaty rat kredytowych uiściła na rzecz kredytodawcy łącznie kwotę 513 051,23 zł. W okresie od 4 lipca 2007 r. do 31 maja 2007 r. wysokość zobowiązania powódki obliczona z pominięciem mechanizmu indeksacji i doliczenia do salda kredytu należności z tytułu uczestnictwa w programie D. wyniosła 320 144,97 zł.

Dokonując oceny prawnej powództwa Sąd Okręgowy uznał, że powództwo jest częściowo zasadne, tj. w zakresie, w którym powódka wystąpiła z roszczeniem ewentualnym o zapłatę twierdząc, że niektóre klauzule umowne są bezskuteczne i że doprowadziły one do tego, iż zapłaciła jako kredytobiorczyni na rzecz pozwanego banku kwotę wyższą niż kwota należna z tytułu umowy. Sąd ocenił, że umowa kredytowa z 10 lipca 2007 r. jest ważna i że udzielony na jej podstawie kredyt

hipoteczny jest kredytem złotowym, indeksowanym do waluty obcej – franka szwajcarskiego, oraz że zawarte w tej umowie postanowienia kreujące mechanizm indeksacji są bezskuteczne i nie wiążą powódki i w konsekwencji wysokość jej zobowiązania powinna zostać obliczona z pominięciem klauzul indeksacyjnych. Sąd przyjął, że oświadczenie powódki o uchyleniu się od skutków prawnych jej oświadczenia woli złożonego przy zawarciu umowy było bezskuteczne, gdyż powołany przez nią błąd nie dotyczy treści czynności prawnej i nie był istotny. Przyjmując, że klauzule umowne przewidujące mechanizm indeksacji kredytu były abuzywne Sąd wskazał, że nie były one indywidualnie uzgodnione z kredytobiorczynią, rażąco naruszały jej interesy i były sprzeczne z dobrymi obyczajami, gdyż pozwalały pozwanemu bankowi kształtować kurs CHF do złotego w sposób dowolny, jednostronny i arbitralny.

Sąd podniósł ponadto, że o abuzywności przedmiotowych klauzul świadczyła także ich nietransparentność, gdyż umowa nie przedstawiała w sposób przejrzysty konkretnych działań mechanizmu wymiany waluty obcej tak, aby powódka była w stanie samodzielnie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria wynikające z nich dla niej konsekwencje ekonomiczne.

W dalszym wywodzie Sąd przyjął, że po wyeliminowaniu z umowy kwestionowanych klauzul indeksacyjnych umowa nie upada jako całość, a powództwo powódki zasługuje na uwzględnienie w zakresie, w którym żądała ona zapłaty kwoty pieniężnej, powołując się na bezskuteczność wspomnianych klauzul i fakt uiszczenia na rzecz pozwanego banku kwoty wyższej niż kwota należna z tytułu umowy. Sąd uznał, że w związku z tym bank pobrał od powódki część kwot bez podstawy prawnej i mogła się ona domagać ich zwrotu według art. 405 w związku z art. 410 k.c.

Apelację od wyroku z 11 marca 2019 r. wniosły obie strony. Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 30 września 2020 r. częściowo zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził od pozwanego banku na rzecz powódki kwotę 324 638 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 28 czerwca 2017 r. do dnia zapłaty. Ponadto Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanego banku.

Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska Sądu Okręgowego co do tego, że umowa kredytowa mogła zostać utrzymana mimo eliminacji z jej treści niedozwolonych klauzul indeksacyjnych. Wskazał, że klauzule te dotyczą indeksacji świadczenia, wobec czego bez nich umowa jako pozbawiona postanowień określających główne świadczenia stron nie może obowiązywać. Z tych względów Sąd Apelacyjny orzekł o zmianie zaskarżonego wyroku i zasądził na rzecz powódki zwrot całej uiszczonej przez nią na rzecz pozwanego banku kwoty świadczonej w wykonaniu umowy jako kwoty świadczonej nienależnie.

Skargę kasacyjną od wyroku z 30 września 2020 r. wniósł pozwany bank. Zarzucił naruszenie art. 385¹ i art. 385¹ § 1 k.c. i art. 69 ust. 3 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe oraz art. 65 i art. 358 § 2 w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, a także art. 385¹ § 2 w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 i art. 410 § 1 i 2 k.c. Na tych podstawach skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżący starał się podważyć w zarzutach kasacyjnych stanowisko, że klauzule indeksacyjne przyznające jednej ze stron umowy kredytu uprawnienie do samodzielnego decydowania o kursach waluty indeksowanej mają charakter abuzywny i że bez nich kwestionowane umowy kredytu nie mogą być utrzymane. W obecnym orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje już jednak stanowisko, że nie jest możliwe utrzymanie umowy kredytowej takiej jak umowa zawarta w rozpatrywanej sprawie, w razie stwierdzenia abuzywności jej postanowień kształtujących mechanizm indeksacji świadczenia kursem waluty obcej (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., II CSK 282/18 nie publ. i z 13 maja 2022 r. II CSKP 293/22 nie publ. oraz z 6 czerwca 2023 r., II CSKP 950/22 nie publ.). Sąd Najwyższy w niniejszym składzie stanowisko to podziela.

Gdy chodzi o kwestię abuzywności klauzul umownych rozpatrywanych w niniejszej sprawie, to wszystkie odnośne zarzuty kasacyjne są bezzasadne, albowiem Sądy obu instancji wyczerpująco, rzetelnie i w pełni przekonująco

wykazały, że przedmiotowe klauzule mają charakter niedozwolony, a Sąd Najwyższy podziela tę ocenę. Wobec bezzasadności wszystkich zarzutów kasacyjnych skarga kasacyjna pozwanego banku podlegała oddaleniu.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ oraz art. 98 § 1¹ w związku z art. 391 § 1 i z art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

Marta Romańska

Monika Koba

Karol Weitz

(M.M.)

[ms]